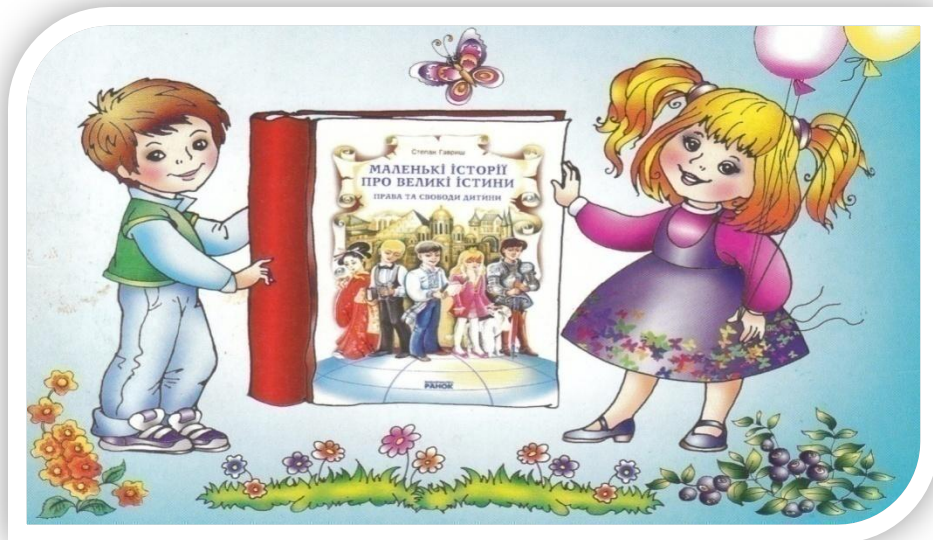

Відділ освіти виконкому Лебединської міської ради

Міський методичний кабінет

Лебединська загальноосвітня школа I-III ступенів №5

Великий дім - держава, лад у ньому - закон

*Я і Україна. Громадянська освіта
3 клас*

*Вчитель початкових класів
спеціаліст вищої
кваліфікаційної категорії
старший учитель*

Мокляк Алла Анатоліївна

Тема. Великий дім – держава, лад у ньому – закон.

Мета. Допомогти дітям усвідомити смисл поняття «держава», «конституція», «права і обов'язки»; дати загальне поняття про моральні норми, загальнолюдські цінності; сприяти формуванню правової свідомості молодших школярів; учити аналізувати, узагальнювати, виділяти головне.

Розвивати вміння критично мислити, висловлювати свою думку.

Виховувати почуття поваги до Української держави, конституційних прав і обов'язків кожного громадянина.

Обладнання: Конституція України, ілюстрований матеріал до теми, картки для роботи в парах, групах, словничок термінів, презентація у форматі *Microsoft Office Power Point*, сигнальні картки, іграшковий мікрофон, відеофільм «Декларація про права дитини», чарівна скринька з люстерком, столи з написами на табличках «позивач», «відповідач», «суддя», дерев'яний молоток, костюми казкових героїв.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Слово вчителя (Слайд 1)

Продзвенів і стих дзвінок. Час почати нам урок.

Вузлик не один сьогодні будемо в'язати,

На уроці нову тему будемо вивчати.

Тема хоч і не проста та для вас цікава

І дуже потрібна вона.

- Сьогодні у нас на уроці багато гостей, давайте привітаємось до них і згадаємо наш девіз уроку.

Психоформула (Слайд 2)

Люблю я свій розум, увагу та пам'ять.

Працює мій мозок, і вчусь я старанно.

Сприймаю все нове і мислю логічно.

А нові знання застосую практично.

Таємничо – чарівна хвилинка

- У мене в руках – чарівна скринька, у ній найцінніший скарб планети Земля. Правда ж, цікаво? Хто з вас хоче його побачити, може зазирнути, але поки що не розповідати, кого він там побачив. (Діти по черзі заглядають у скриньку.)

- То кого ви побачили у чарівній скриньці?

- Так, ви побачили у чарівному дзеркалі кожен себе.

- Людина – найцінніший скарб. Кожен із вас – особистість, і саме такої людини, як ви, більше на цій землі немає й не буде. Відомий поет України Василь Симоненко написав про неповторність кожної людини, якій батьки подарували життя.

Ти знаєш, що ти - людина?

Ти знаєш про те, чи ні?

Усмішка твоя – єдина,

Мука твоя – єдина,
Очі твої – одні.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Вправа «Уяви себе» (Слайд 3)

- Так, кожен з нас неповторний, унікальний, єдиний.
- Уявіть собі, що ви опинились на острові, де ніхто не живе. Ви на ньому одні.

- Чого вам бракуватиме над усе? (Телевізора, їжі, друзів, спілкування...)
(Слайд 4)

- Більшості бракує друзів, спілкування, тому що ми з вами – люди, й живемо серед нам подібних. А робить нас людьми не народження, не країна, в якій ми народилися, а те, що ми живемо зростаємо в людській спільноті.

- Та кожна людина має свої почуття, здібності, характер. Як же зробити, щоб такі різні, несхожі між собою люди жили в мирі та злагоді?

- Для цього існують правила, що визначають стосунки між людьми. Життя змусило людей установити багато різних правил, і ми повсякчас з ними маємо справу.

2. Вправа «Мозковий штурм» (проводиться за структурою методу «Мікрофон»)

- З якими правилами людського співжиття ви уже познайомилися?

Ви прийшли до школи і зразу познайомились із правилами для учнів, щоб легше було вчителям навчати, а вам – вчитися.

Сідаєш у трамвай, автобус чи поїзд – перед тобою інші правила – правила для пасажирів.

Заходиш у кінотеатр – і тут свої правила, яких повинні дотримуватись глядачі.

Коли ти йдеш вулицею, ти – пішохід, і зобов'язаний виконувати правила дорожнього руху.

- Але є й такі правила, які обов'язкові для всіх громадян країни, хто б вони не були – дорослі чи діти, вчителі чи учні, люди різних професій, різного матеріального достатку, і якщо цих правил всі дотримуються, тоді в такій державі все до ладу.

- Народна мудрість говорить: (Слайд 5)

Що країна, то родина.

Що край - то звичай.

Де згода панує, там і горе танцює.

Згода будує, а незгода руйнує.

В товаристві лад – усяк тому рад.

- А що значить лад? (Відповіді учнів).

Лад-це стан, коли все робиться, виконується, як слід, відповідно до певних вимог; згода, злагодa у стосунках, у взаєминах. Коли в домі лад, то родина живе дружно, радісно і щасливо.

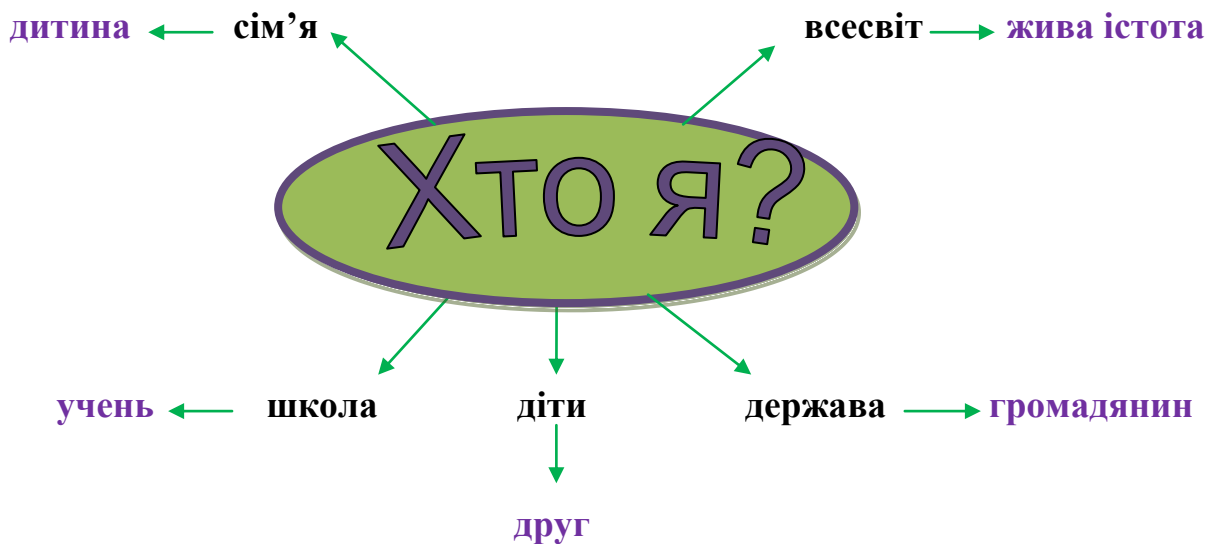
А якщо дім великий – превеликий, на цілу країну?

III. Повідомлення теми і мети уроку (Слайд 6)

- Сьогодні на уроці поговоримо про великий дім – державу, з'ясуємо, що допомагає наводити лад у цьому великому домі. Ми дізнаємось про основні права та обов'язки громадян, навчимося їх розрізняти. Спробуємо пояснити єдність прав дитини та її обов'язків. Разом із цим будемо розвивати вміння критично мислити, висловлювати свою думку, а також виховувати почуття відповідальності за себе та за свої вчинки.

IV. Робота над новим матеріалом

1. Вправа «Хто я?» (Слайд 7)

-В якій державі ми живемо?

- Хто ми за національністю?

- Яка наша рідна мова?

- Про що говорить дата 24 серпня?

2. Розповідь вчителя (Слайд 8)

-Ми з вами живемо у вільній Україні. Україну знають у всьому світі як миролюбну, працьовиту і незалежну державу. А кожна держава має один найголовніший закон, Конституцію, що визначає правила співжиття громадян у цій країні. У також нас є такий Основний закон. Він називається Конституція України. Вона була прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 року. (Вчитель показує Конституцію України).

-А що таке Конституція? (Слайд 9)

-Звернемося до словничка термінів.

3. Повідомляють діти з групи «Довікове бюро»

- **КОНСТИТУЦІЯ** - Основний закон. У її статтях записано всі права і обов'язки громадян, за якими ми живемо. Слово «конституція» походить із латинської мови, означає «устрій», тобто будь-яка конституція визначає суспільний і державний лад, основні права і обов'язки громадян.

Вчитель: Кожен, хто хоче, щоб у спільному домі - державі всі жили щасливо, повинен добре знати Конституцію своєї держави, розуміти її, виконувати і боронити.

4. Робота з підручником

Опрацювання статті «Закон – найголовніший»

5. Бесіда за змістом прочитаного

- Як називається Основний Закон нашої країни?
- Про що говориться в Конституції України? (*Прочитайте, як про це сказано в тексті*)
- Прочитайте, що записано у статті 68 Конституції?
- А як ви розумієте значення слова «право»? (*Можливість робити щось у результаті якоїсь дії, яка дозволена законом*).
- А що ж означає в даному випадку слово «закон»? Звернемося до словничка термінів: *Закон – постанова державної влади, що має найвищу юридичну силу.* (Слайд 10)
- Що ще, окрім прав, записано в Конституції? Як ви розумієте значення слова «обов'язок»? (*Обов'язок - це те, що ми повинні виконувати, щоб бути корисним собі та оточуючим*).
- Яких моральних заповідей слід дотримуватися, щоб не стати на стежку злочину? (*В разі потреби діти користуються підручником*).
- Хто може захистити інтереси і права людини, якщо вона не знає якогось закону? (*Знавці закону - адвокати, юристи*).

Фізкультхвилинка «Права чи обов'язки»

Учитель називає перелік прав і обов'язків. Коли називаються права, діти плескають в долоні. Коли називають обов'язки, діти крокують на місці.

- Берегти шкільне майно.
- Лікуватися.
- Відпочивати.
- Старанно вчитися.
- Допомогати рідним.
- Жити у сім'ї.
- Безкоштовно навчатися.

6. Формування уявлень про Декларацію прав дитини

Розповідь вчителя:

- За допомогою Конституції держава піклується про своїх громадян. Але в усіх малих громадян є ще своя Конституція. Вона називається «Декларація прав дитини».

Декларація прав дитини дуже важливий документ, в якому визначені права дитини. Вона була проголошена 20 листопада 1957 року Генеральною

Асамблеєю ООН, а прийнята аж у 1959 році. Цей закон повинні виконувати люди всієї нашої Землі.

У 1989 році 191 прогресивна країна світу підписали Конвенцію прав дитини, яка має 54 статті, написаних на 6 мовах.

Конвенція ООН про права дитини набула чинності в Україні з 27 вересня 1991 року і з цього часу є частиною національного законодавства.

- Що ж означають слова «декларація» та «конвенція»?

7. Значення слів пояснюють учні з « Довідкового бюро»

ДЕКЛАРАЦІЯ - це слово латинське, у перекладі означає заява, оголошення.

Це документ, у якому викладено важливі правила, обов'язки для всіх людей.

КОНВЕНЦІЯ – це угода, міжнародний договір із певних питань.

КОНВЕНЦІЯ про права дитини допоможе отримати відповіді на багато питань, які цікавлять і можуть цікавити дітей.

8. Перегляд навчального відеофільму «Декларація про права дитини»

9. Робота за таблицею «Твої права», складеної на базі «Конвенції про права дитини»

(Діти розглядають малюнки та зачитують підписи під ними).

- Окрім прав, діти мають і обов'язки. Деякі з них тісно пов'язані з правами. А які саме ми дізнаємося, виконавши завдання «Кожному символу – свій підпис».

На дошці розміщені символи прав дитини. Виберіть до них відповідні підписи прав та обов'язків.

10. Завдання «Кожному символу – свій підпис» (Додаток №1)

Як говорять: «Права свої знай та обов'язки не забувай!»

V. Закріплення вивченого матеріалу (Перевірка сприйняття і засвоєння дітьми матеріалу).

1. Гра «Поле чудес» Правова абетка.

(презентація у форматі Microsoft Office Power Point)

2.Правова гра «З героями казок по статтях Конвенції» (Робота в малих групах). (Додаток №2).

3. Сюжетно – рольова гра «Судові справи»

Позивач: Червона Шапочка.

Відповідач: Вовк.

Справу веде суддя: Бакаєв Ростислав Ігоревич.

(Діти – герої займають свої відповідні місця: стільці, стіл судді, дерев'яний молоток).

Червона шапочка. Ваша честь! Ідучи по дорозі через ліс до хворої бабусі, я зустріла Вовка. Він сказав, що він чуйний, добрий, що він теж хоче провідати хвору бабусю. Я йому повірила. Ми вирішили позмагатися: підемо різними

дорогами, хто швидше прийде. А сам випередив мене, обманом забрався до хати, з'їв бабусю, а потім і мене.

Суддя. Відповідач, що ви можете сказати про таку заяву. Це правда?

Вовк. Ваша честь! Це правда! Але я був голодний, а я маю право на повноцінне харчування!

Суддя. Все зрозуміло! Навіть немає потреби йти в нарадчу кімнату! Оголошується рішення суду! (удар молотком) Ви, шановний, (до Вовка), порушили головне право дитини – право на життя!

4.Завдання «З'єднай стрілочками» (Робота в парах). (Додаток 3)

*5. Гра «Так чи ні!» з використанням сигнальних карток
(зміст Конвенції про права дитини)*

1. Усі діти мають право на любов і піклування. (Так)
2. Кожна дитина має право їсти цукерки, чіпси. (Ні)
3. Усі діти рівні в своїх правах. (Так)
4. Жодна дитина не повинна мити посуд. (Ні)
5. Діти мають право вільно висловлювати свої погляди. (Так)
6. Кожна дитина має право відмовитись від обіду. (Ні)
7. Усі діти мають право на повноцінне харчування. (Так)
8. Усі діти мають право на освіту. (Так)
9. Жодна дитина не повинна прибирати свою кімнату. (Ні)
10. Жодна дитина не повинна стати жертвою насильства. (Так)

- Діти, я бажаю вам, щоб ви в своєму житті як можна менше бачили несправедливість і ваші права не порушувались. Ну, а, якщо це все-таки станеться, потрібно звертатись до:

- вчителя і адміністрації школи (завучів, директора);

- у службу у справах дітей;

- всеукраїнська дитяча лінія „Телефон Довіри” тел. 8 800 500 21 80;

- міліцію по тел. 102

-

VI. Домашнє завдання

- Згадайте ще казки або оповідання, в яких є порушення прав дитини. За бажанням намалювати ілюстрацію до них. В зошиті з друкованою основою на с.15 доповніть прислів'я та, використовуючи довідкову літературу, уточніть значення слів: право, обов'язок, закон.

.

VII. Підсумок уроку

1.Вправа «Незакінчене речення» Проводиться за структурою методу «Мікрофон», але учень повинен завершити одне й те саме речення своєю думкою.

«Щоб життя моїх близьких і друзів стало кращим, а країна, в якій ми народилися і живемо, стала багатогою і процвітаючою, щоб у нашій державі постійно був добробут і порядок, необхідно...»

(Дотримуватись законів, певних правил дорожнього руху, правил пішоходів, поведінки у громадських місцях, у гостях, удома, школі; усі повинні виконувати свої обов'язки на роботі, у сім'ї. Люди повинні користуватися своїми правами.)

Вчитель: Потрібні, насамперед, зусилля кожного з нас – громадян держави Україна. І від того, як ви навчитеся бути її добрими громадянами, залежить і ваше майбутнє.

(Діти читають вірш “Знай свої права”)

-
- Друзі мої! Права дитини
Ми мусим вивчити сумлінно!
- Щоб знати добре в наші дні:
Коли з тобою справедливо
Вчиняють, а коли і ні.
-
- То ж прочитай, завчи напам'ять
Порадь і друзям прочитать.
- Хай прочитають тато й мама –
Закони всім потрібно знать!
-
- Будь добрим сином чи дочкою,
Поганим вчинком не зганьби
Ти роду власного ніколи
- Люби свою сім'ю і школу
Свою Україну люби!

2.Рефлексія

Я знав...

Я дізнався...

Я візьму з собою із сьогоднішнього уроку в майбутнє...

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна декларація прав дитини.
2. Конвенція про права дитини.
3. Конституція України.

4. Колоченко В.В. Права дитини. Початкова школа. – 1993.-№3.-с.10-11.
5. Правовий всеобуч// Все для вчителя. Заняття №2. Права дитини.-с.8
6. <http://children.kmu.gov.ua/school.html>

ДОДАТОК № 1

Завдання «Кожному символу – свій підпис»

Жодна дитина не повинна бути скривджена і зневажена.

Жодна дитина не повинна бути жертвою насильства або війни.

Особлива турбота дітям – інвалідам.

Усі діти мають право на відпочинок і дозвілля.

Усі діти мають право на любов і піклування.

Усі діти мають право на медичну допомогу.

Усі діти мають право на повноцінне харчування.

Усі діти мають право на освіту.

Обов'язок :
З повагою ставитися до людей, які піклуються про нас..

Обов'язок :
Цінувати і дбати про своє здоров'я.
Виконувати приписи лікарів у разі потреби.

Обов'язок:
Поважати близьких та друзів. Не принижувати гідності кожної людини. Поводитись так, щоб своєю поведінкою не порушувати прав іншої людини.

Обов'язок:
Дотримуватись режиму харчування .
Вживати продукти до кінця терміну придатності.
Поважати працю кухарів.

Обов'язок:
Дотримуватись правил моральної етики; організовувати дозвілля так, щоб воно приносило користь і не заважало іншим .

Обов'язок:
Сумлінно навчатись;активно працювати на уроках, готуватись самотужки;старанно виконувати домашні завдання.

Обов'язок :
Поважати і любити своє оточення. Ставитися до них так, як би ми хотіли, щоб ставилися до нас.

ДОДАТОК № 2

З ГЕРОЯМИ КАЗОК ПО СТАТТЯХ КОНВЕНЦІЇ (Правова гра)

Мета гри: Навчити дітей самостійно працювати з текстом Конвенції про права дитини. У грі розглядаються конкретні ситуації порушення прав дитини на прикладі літературних героїв. Основним атрибутом гри є картки з текстом телеграм від імені літературних героїв, по відношенню до яких були порушені права.

ТЕКСТ ТЕЛЕГРАМ І ВІДПОВІДІ ДО НИХ :

1 . "Діти, мене відвезли від бабусі і названої сестри в льодове царство. Мені холодно, я хочу додому."

/Кай із "Снігової королеви" Г.Х. Андерсена, ст.9, ст.8/.

2 . "Мені дуже холодно в зимовому лісі. Діти, допоможіть знайти квіти."

/Падчерка із казки С. Маршака "Дванадцять місяців", ст.19 і ст.31/.

3 . "Діти, я хочу на бал, а мене примушують працювати без відпочинку

/ Попелюшка із казки "Попелюшка" Ш. Перро, ст.31 і ст.16/.

4 . "Діти, допоможіть! Посадили мене в тюрму за те, що допоміг Гарбузу повернути його будиночок." /Цибуліно із казки Дж. Родарі "Пригоди Цибуліно", ст.11 і ст.40/.

5 . "Рятуйте! Нас з'їв сірий вовк!"

/Червона Шапочка і бабуся із казки Ш. Перро "Червова Шапочка", ст. 6/.

6.У казці О. С. Пушкіна « Казка про царя Салтана» дорослими людьми був зроблений такий вчинок:

«У бочку з сином посадили, засмолили, покотили. І пустили в Океан – так звелів їм цар Салтан».

- Чи мали право ці люди так чинити з царицею і дитиною?

7. «Котику-братику, несе мене Лиска за далекі доли, за високі гори. Порятуй мене!»/ Українська народна казка «Котик і Півник», ст.6/, ст.9./

8. «Карабас – Барабас наказує нам виконувати його забаганки, грубо з нами поводить!»/ О. Толстой «Пригоди Буратіно», ст 12./

ДОДАТОК №3

Завдання «З'єднай стрілочками». Робота в парах

Кожна людина має право на:

*Я хочу жити,
я маю право.
Я маю право
на права.*

Q

* проживання в сім'ї
разом з батьками;

*Я маю право
на журнал,
газету, комікс
і книжки.*

Q

* життя;

* освіти;

*Я маю право
жити в добрі.
Я хочу їздити
в табори.*

Q

* відпочинок і дозвілля;

*Я маю право.
Я — дитина.
А ще Я хочу
бути здоровою.*

Q

* гуманне ставлення,
охорону здоров'я;

*Я маю право
на житло,
батьків, освіту
і на друзів!*

Q

* користування різними
інформаційними джерелами;

* особливий захист і допомогу держави.

